

Živino je ta večer opravil oče namesto Jožeta. Ni ga hotel motiti. Marija pa je namesto njega prinesla še deteljo za konja.

Zunaj je vstajala noč. Mrzla je bila, da je kar pihalo v obraz, ko je Jože stopil na prag. Izza Planškega vrha je vstajala luna in zlatila novo streho pri Sv. Antonu.

Po rožnem vencu je odšel Jože na izbo in vzel pastirčka s seboj. Postavil ga je na polico in zdelo se mu je, da ga vidi še skozi temo.

Ponoči se mu je sanjalo, da je pastirček oživel in da se sprehaja med ovčicami, ki se mu nežno plazijo okrog nog. In zraven pastirčka je bil Jezušček, ves nasmejan, kakor tisti, ki je v oltarju pri Sv. Antonu.

V dobrem tednu je Jože izrezal vse pastirje in še nekaj ovčic. Delo mu je šlo vedno boljše od rok.

Nato je prišel sveti večer. Po hiši, po izbi, po kuhinji, pobsod je dišalo po kadilu kakor v cerkvi. Ko so odmolili, pa je Jože postavil jaslice. Zadaj obzidje s stolpi in linami, pri kraju mestna vrata, spredaj hlevček, naokrog pa zelena planjava, potresena z ovčicami in pastirčki. Zadnji je trobil v rog in okrog njega je bilo največ ovac. Vse so šle proti hlevčku, da se poklonijo Gospodu.

Ko je Jože vse uredil, so zapeli zvonovi in oznanjali sveti večer.

Jan. Langerhole

Janče

Ilustriral Fr. Godec.

Janče je bil eden izmed tistih, o katerih pravimo, da se jim vsa kolesca pravilno ne sučejo. Za delo ni bil. Prehitro se je utrudil. Komaj je čakal, da je bilo njegovega dela konec, da je prejel svoje plačilo, kos kruha, in odjadral je naprej kruha iskat. Na kruh je bil kakor volk. Toliko ga je pojedel, kolikor ga je videl.

»Kam pa, Janče?« ga je vpraševala Gabrova mati, ko je komaj stopil iz Maklenovega dvorišča, kjer je smrečje drobil.

»Malo naprej,« je rekel in natepal zasluženi kosec kruha ter komaj čakal, da bi bila Gabrova mati izrekla svojo povabilno besedo: »Pa še k nam malo stopi.«

»Kam naprej pa?«

»E, malo po svetu. Veste tukaj sem se že naveličal.«

»Janče, pa k nam malo stopi, nam boš malo zapel.«

To besedo je Janče rad slišal. Precej pri Gabrovih je ustavil svojo v svet namenjeno »rajž«. Potem se je pa zaslila njegova pesem: »Marija, k tebi uboge reve«, in še cela vrsta drugih, dokler se ni njegovo znanje ustavilo in ničesar več ni znal.

»Dež bo,« je prerokoval drugi sosed, Jakopin, »dež bo. Ali slišite, kako Drobinčev Janče poje. Njegova pesem pomeni vedno za dež!«

Janče je pa tisti hip že spet natepal kos Gabrovega kruha. Skoraj potil se je siromak, tako ga je mlatil.

Čez noč je ostal Janče pri Gabrovih. Janče je bil namreč eden izmed tistih naših zemljanov, o katerih poje znana popevka:

Povsod poznan, nikjer doma,
kjer vleže uro se poslednjo,
tam smrt mu domovanje da...

Svojega doma ni imel in svojega rojstnega kraja menda ni poznal. Priljubljen je bil povsod, sovražnikov ni imel dosti, pač pa mnogo nagajivcev, ki so ga radi dražili in si norčeka kratke pameti in še krajšega uma tako ali drugače malo privoščili. Njegov strah pa so bili orožniki, vojaki in pa konjederec. Teh ljudi se je bal, o njih vpričo njega nisi smel govoriti. Potrjen je bil menda k vojakom in služil je pri vojakih celih štiri in dvajset ur... Ko so njegove vojaške talente spoznali, ga je njegov poveljnik precej drugi dan odpustil in mu zažugal, da ga bo dal kar ustreliti, če bo samo še enkrat k vojakom pogledal.

»Ustreliti? Zakaj? Kaj sem vam pa naredil?« je Janče boječe vprašal, ker se ni zavedal svoje krivde.

»Nič nam nisi naredil,« ga je pohvalil poveljnik, »prav nič, pač pa bi nam lahko marsikaj naredil, če bi bil dalj časa pri nas.«

Ljudje so se zaradi tega norčevali, češ da je bil pohvaljen: komaj je stopil v kasarno že so ga odposlali domov, ker je bil tak junak, da so se ga vsi bali.

Orožnik je pa tudi vojaku podoben. To je Janče dobro vedel in zato je tudi pred orožnikom imel nedopovedljiv strah. Kaj bi pa bilo, če bi ga tudi orožnik ustrelil! Puško ima...

Konjederec pa, hm! Grd človek je, nikjer ga radi ne vidijo pri hiši. In matere straše otroke z njim: »Kar po konjederca bom poslala, pa te bo vzela!« Tudi Jančeta bi lahko vzela. Ali kam bi ga potem dal? To je veliko vprašanje. Ali odgovora Janče na to veliko vprašanje ni vedel dati nobenega. Konjederca se je pa le bal.

Tisto noč torej je ostal Janče pri Gabrovih. Gabrov Tinče jo je ravno primahal iz šole.

»Kaj pa ti, Janče, ali ti nisi nič hodil v šolo?« je vpraševal Jančeta Gabrov Peter.

»Sem. O sem! En teden!«

»Zakaj pa naprej ne?«

»Zato ker sem že vse znal!«

»Ti, pa — vse znal! Ali se znaš podpisati?«

»Sedaj sem že vse pozabil. Takrat sem pa vse znal. Zato so mi rekli, da lahko doma ostanem, če hočem.«

»In ti si ostal doma.«

»Pa kako rad! Drugi otroci so morali hoditi v šolo, so bili lačni, večkrat zaprti, ker niso nič znali, jaz sem bil pa doma in sem imel vedno dovolj kruha.«

»Kam boš pa jutri šel?«

»Danes še nič ne vem. Morebiti bom kar pri vas ostal in bom vaše krave pasel.«

»Če jih ne boš izgubil?«

»Pa jih ne bom!«

»Kaj pa oni dan? Ali nisi Dolinarjevih izgubil?«

»Jaz jih že nisem, same so se.«

»Kako to? Kdo je to rekel?«

»Jaz, ki sem bil zraven! Jaz sem lepo gnal domov Dolinarjevo dimko, pisano in marogasto, tista neumna breza in pa tista prismojena roža sta se pa kar naprej pasli.«

»Aaaa, tako je bila ta reč! Ljudje pa drugače govore.«

»Seveda drugače govore, ker nič ne vedo. Kdo je bil pa zraven?«

»No, potem boš pa lahko jutri tudi naše krave pasel. Še danes bom mami povedal, vem, da bodo veseli.«

»Le kar povej jim.«

V tem se vrata odpro in mama pride v hišo s prijaznim povabilom:

»Janče, kaj če bi danes ti pri nas večerjal?«

»Mama, prav rad,« se odreže Janče, »saj me danes niso še nikjer drugod prosili.«

»Mama, jutri bo Janče naše krave pasel!« hiti z največjim veseljem oznanovati svojo novico domači pastir Peter.

»Ti mu boš pa pomagal, da ne bo kaj izgubil!«

»Mama, saj Dolinarjevih ni izgubil Janče. Same so se.«

»Zato mu boš pa ti pri nas pomagal, da se še naše ne bodo same izgubile.«

Petru se je obraz malo pooblačil. Mislil je, da se bo rešil nadležne paše, pa se je ni mogel. Še malo nazaj je padel, ker je bil postavljen Jančetu za pomočnika:

»Nič se ne bojta, obema bom dala dosti kruha,« je v to oblačno vreme posegla mati s prijetno obljubo, da na paši ne bo lakote.

Naslednje jutro je Janče stopal s pastirsko palico v roki skozi vas. Tistega jutra so se prikazali v vasi tudi orožniki. Šli so iskat Godnjavovega Jožeta in Poznetovega Jurija, ki nista vedela, kaj je moje in kaj je tvoje in ne kaj je naše in kaj je vaše. Upali so, da ju bodo dobili še v gorkem domačem gnezdu.

Janče ugleda orožnike, jo ubere s palico od krav in popusti same, bolje povedano: prepustil jih je Petru v varstvo. Po nesreči je pa odnesel s sabo tudi pastirsko malho z njenimi dobrotami. Zanj je bilo na paši dobro, za Petra pa slabo.

Janče je imel palico in kruh, Peter pa je moral brez palice in malice zavračati živino. Šele ko je malho izpraznil, se je Janče upal Petru previdno približati.

»Ti,« je začel počasi vpraševati, »ti, ali so orožniki kaj vprašali zame?«

»Ti, ali imaš kaj kruha?« je odgovarjal Peter.

»Nič! — Ali res niso nič vprašali zame?«

»Nič ne. — Veš, kaj? Jaz sem lačen. Domov ženiva.«

»Pa ženiva.«

Pa sta odgnala dva pastirja, dva junaka živino k domu. Ali čim bliže doma sta bila, tem bolj je Janče zaostajal, dokler ni slednjič za Jakopinovim vogalom izginil po vasi. In z njim njegova slaba vest...

»Mama, kruha! Lačen sem!« je vpil Peter.

»Kje imaš pa Jančeta?«

»Zadaj je.«

»Saj ga ni!«

»Pa je! Saj je šel z menoj, še pod Jakopinom sem ga videl.«

Ali kje je bil že takrat Janče! Ne duha ne sluha ni bilo več o njem...

Tam »Za robidovjem« je siromak premišljeval, kaj naj stori. Godilo se mu je, kakor smo včasih dražili Javhovega Tomaža:

Tomaž, kam krevljaš?
V Gorenjo vas
po par klobas.
Če jih prodaš,
domov ne znaš,
če jih pa sneš,
domov ne smeš...

V takih škripcih je bil tisto uro tudi Janče. Najbolje bo še storil, če jo bo mahnil tja v širni svet. Tam za njegovo pastirstvo niti ne vedo; nič ne vedo, kako je pasel pri Dolinarju, niti kako ga je polomil pri Gabrovih, še nikjer nič ne vedo. Ko bo spet prišel naokrog, bo pa njegova pastirska nerodnost že davno pozabljena.

»Jančeeee! Kam paaaa?«

Tako se je zadiral za njim Jakopinov pastir, ki je pasel ne daleč tam »Za robidovjem« nekje. Ali Janče ni hotel nič slišati. Mudilo se mu je naprej. Hitel je za nedoločenim ciljem.

Daleč tam v hosti je našel Podrobarjevega očeta, ko je ravno trame tesal.

»Kam pa, Janče, kam?«

»Služit.«

»Pa pri meni ostani!«

»Če imate kaj kruha!«

»Lej ga no! Saj ga še zaslužil nisi! Pa naj bo, ker si ti. Tamkajle poglej v tistole ruto. Morebiti ga bo še nekaj zate.«

Janče je natančno pregledal po ruti in dobil še precejšen kos Podrobarjeve malice. Pogumno se je je lotil.

»Oče, kaj bom pa pri vas delal?« je hitel vpraševati, ko se je prilično zadosti podprl.

»Čakaj, ti bom precej pokazal. Tjakajle stopi, v sredo. Tako! — Sedaj pa ,žnoro' vzdigni. — Tako, vidiš!«

»Bom, oče, če me ne bo ubilo!« je izražal ob novem nepoznanem delu Janče svoje pomisleke in svojo bojazen.

»Ne bo te ne! Če mene ne, tudi tebe ne bo. Le kar primi.«

Janče je prijel za »žnoro« in napravil lepo rdečo črto po tramu. Kako je bila lepa! Ravna, čisto rdeča in s tako lahkoto narejena! Sklenil je, da bo ostal do večera pri Podrobarjevem očetu. Kar prijetno mu je bilo. Malo sta jedla, malo počivala tam v hladni senci. Na večer sta se pa napravila k domu.

»Kje si pa tega dobil?« je Podrobarica vpraševala moža.

»Kje? — V gozdu. Kar k meni ga je zaneslo.«

»Preveč ti bo pojedel,« je zaskrbelo Podrobarico.

»Nič se ne boj, saj ne bo celo večnost pri meni,« jo je pogovarjal mož, ki je že poznal Jančetove lastnosti. »Jutri bo že, sam ljubi Bog v nebesih ve, kje bo spet brodil in taval. Siromak je pa le.«

Naslednje jutro je Janče sam dal priliko, da se je lahko z mirnim srcem ločil od svojega novega gospodarja.

»Oče,« je vpraševal Podrobarja, »ali k vam v gozd tudi prihajajo orožniki?«

»Včasih že, vsak dan jih pa ni. Zakaj pa to prašaš? Ali se jih bojiš?«

»Nič se jih ne bojim, ali vendar —?«

Janče jo je vseeno potegnili od Podrobarja naprej. Bolje je, da je na varnem. Tako je previdno sklepal v svoji počasno misleči glavi.

Za nekaj dni se je ustavil pri Polenčevem pastirju, prespal pa v Polenčevem hlevu pri kravah. V tistih dneh se je navadil nove umetnosti: očenaš »nazaj« moliti. Sam ljubi Bog v nebesih ve, kolikokrat čez dan sta s pastirjem poskusila: »Nema ovajnuks v san ijlepv en ni,« in tako nazaj...

Tako obrnjeni očenaš ima po nauku Polenčevega pastirja to lastnost, da pride tisti, za katerega ga molimo, po smrti kar naravnost v pekel.

Janče je želel sicer dobro vsem ljudem, samo na Dolinarjevega pastirja je bil hud. Njemu bi bil privoščil pekel. Zakaj ga je pa zmeraj dražil, zakaj je neprenehoma vpil za njim tisto zabavljico:

»Jan, bolan,
krave pasel do Poljan,
lisko zgubil, mavre ni,
kje so pa še druge tri!«

Lažnivec grdi! Janče je zgubil samo brezo in rožo. Pa še te dve sta se zgubili samo po svoji neródnosti! Zdaj mu pa ta lažnivi, ta nagajivi pastir očita, da je zgubil lisko in mavro, pa še troje drugih prav. To lažnivost mu je Janče zameril, hudo zameril. Kdo bi je tudi ne! To očitanje, to grdo očitanje! Vsem drugim je Janče iz dna duše privoščil sama sveta nebesa z vsemi nebeškimi slaščicami vred.

Takole se je vila Jančetova pot v življenju in skozi njegove težave, včasih gladko, včasih po krivinah in strminah. Svojega doma res nikoli ni poznal, ali po vsem znanem svetu mu je Bog ustvaril dosti dobrih ljudi, ki so ga radi sprejemali v svoje domove in mu rezali kruha v obilici. Zrak in voda in sonce in veter, tega je dobil zastonj, kolikor je katerega hotel...

Tiste dni je bilo, ko so orožniki iskali tatinskega Grmičevega Franceta. Janče je spal v hlevu pri Jakopinovih. Kar se v noči odpro pri hlevu vrata in notri je pogledal sam živ — orožnik.

Nič ni pomagalo, da je Jančeta opozarjal, naj le mirno nadaljuje s svojim spanjem.

»Uuuuuuu!« je zatulil Janče in se pognal skozi vrata in potem drl in tekel čez drn in strn v temo in v noč, dokler mu slednjič ni zmanjkalo varnih in trdnih tal pod nogami in Janče je padel v naraslo Sušico.

Naslednje jutro so ga potegnili mrtvega iz vode. Strah pred orožniki ga je tiral v smrt. Kljub temu, da ni bil bogat, se je njegovega pogreba udeležilo kar čedno število pogrebcev.

Ko Jančeta naslednje dni ni bilo več po hišah, so povsod govorili, da jim nekaj manjka. Z Jančetom je zamrla tudi njegova pesem, ni bilo več njegove zadovoljnosti z ljubim kruhkom in v grob je legla z njim tudi njegova preprostost...

